

Tektanrılı Dinlerde Kadın Bedeninin

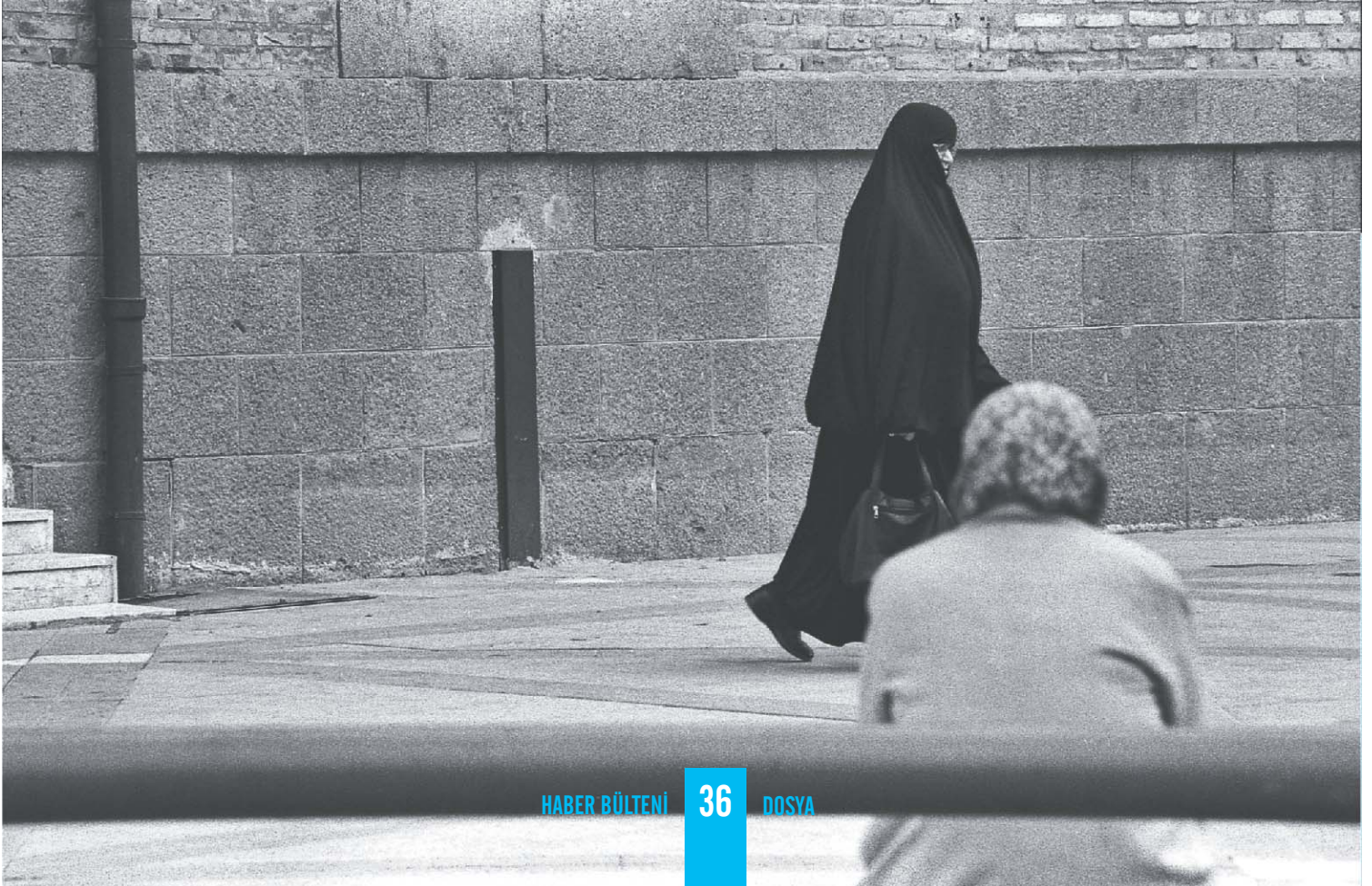
Toplumsal Denetimi

Fatmagül Berktaş

Prof. Dr.-İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi

Bireysel ya da kolektif insan yaşamının en derin yönleriyle ilgili bir olgu olan dini incelemeye giriştiğimizde, hemen her konu gibi onun da, toplumsal cinsiyet bölünmesinin iki kutbu, yani kadınlar ve erkekler açısından farklı anlamlar taşıdığı gerçeğiyle yüzyüze geliriz. Bu inceleme bizi kaçınılmaz olarak toplumsal cinsiyet, toplumsal iktidar ve bedenin denetimi arasındaki ilişkileri araştırmaya yöneltir. Dolayısıyla tarihsel olarak genelde insan bedenine, özel olarak da kadın bedenine yüklenen anlamlar üzerinde

durmak önem kazanır. Tektanrılı dinin *genesis* koşullarına ve “yaratılış” öykülerine bakıldığında, can alıcı noktanın, kadının doğurganlığı dolayısıyla varolan can verme gücünün “ideolojik” olarak elinden alınıp tek tanrıya ve onun aracılığıyla “yeryüzü erkeği”ne aktarılması olduğu görülür. Bu dönüşümün kadınlar açısından en olumsuz sonucu, kadının fiziksel olarak elinden alınamayan doğurganlığının küçümsemesi ve soyu üretme yetisinin karşısına erkeğe özgü olduğu öne sürülen kültür yaratma yetisinin çıkarılması; bu

amaçla kadın bedeninin “kirli” sayılarak lekelenmesi, dolayısıyla da denetlenmesinin meşrulaştırılmasıdır.

Eski Mezopotamya'da ataerkillik ve tektanrılı dinler

Ataerkil toplum düzeni, eski Mezopotamya'da, neolitik dönemden uygarlığa geçiş sürecine paralel olarak kent devletlerinin doğuşuyla birlikte şekillenmeye başladı. “Uygarlığa” geçişin en önemli özellikleri toplumsal fazlanın, kafa/kol emeği ayrımının, mülkiyetin ortaya çıkması ve bunlara bağlı olarak toplumsal statü farklarının derinleşmesiydi. Bu sürece eşlik eden ideolojik gelişmeler ise iktidarın, otoritenin ve hiyerarşinin erkeğin tekelinde meşrulaştırılması ve bu arada mülkiyetin miras yoluyla babadan oğula geçmesini güvence altına alan, dolayısıyla da kadın cinselliğinin ve doğurganlığının denetimini erkeklere veren ataerkil ailenin kurumlaşması ve yasalara geçirilmesiydi.

Tektanrılı dinler işte böyle bir coğrafyada ve kültürel-toplumsal iklimde doğdu; dolayısıyla hepsinin birçok ortak özellik göstermesi çok doğal. Nitekim ünlü tarihçi William McNeill, “Hıristiyanlık, temelde, dünyanın ve insanın doğası hakkında Ortadoğu görüşünün yeniden olumlanmasından başka bir şey değildir” der. (*Dünya Tarihi*). Bu açıdan elbette, *Eski Ahit* temel oluşturur. Musa'nın On Emri arasında, “tecavüz etmeyeceksin” diye bir emrin bulunmaması tesadüf değildir! İbranilerde, tecavüze uğrayan evli kadın, “ırz düşmanı”yla aynı derecede suçlu görülür ve erkekle birlikte taşlanarak öldürülür (“recm” salt İslam'da görülen bir şey değildir!) Eğer tecavüze uğrayan “bakire” ise ve olay kent duvarları dışında gerçekleşmişse, erkek kızın babasına bir “bakirenin fiyatı”nı verip onunla evlenmek zorundadır; olay kent duvarları içinde olmuşsa kız da erkek kadar suçlu görülür (“bağırsaydı duyulurdu, demek ki kendisi istemiş”!!) *Eski Ahit* ile *Kuran* arasında önemli benzerlikler söz konusu: Kadının cinsel haz alma hakkı, erkek tarafından geçindirilme hakkı, evlilik, boşanma ve miras konularında. Ama en önemli ortaklık, kadının, cinselliği dolayısıyla “dinen noksan” sayılması. *Kutsal Kitap*'ın Levililer 15 bölümü, rahiplerin kurban ve adak işlemlerini yapabilmeleri için “temiz” olmalarını şart koşar. Oysa kadınlar “adet gördükleri” (ya da “kirlendikleri”) için bu görevi yapamazlar ve ne kadar çaba harcarsa harcasınlar dinen eksik

kalırlar. Ortodoks Yahudilerin “beni kadın yaratmayan Tanrı'ya şükürler olsun” diye dua etmeleri boşuna değildir. Erkek olmak, toplumsal konumu ne olursa olsun, otomatik olarak kişiyi statü sahibi yapar. *Kuran*'daki “erkek kadından bir derece üstündür” ifadesi de gene bu anlayışın yansımasıdır.

Yahudiliğin ataerkil anlayışları, İbranilerin içinde doğup yaşadığı Mezopotamya'da geliştirilen düşüncelerle bağlantılı olduğu gibi, Hıristiyanlık da içinden doğduğu bu anlayış ve pratiklerin bazılarını devralıp bazılarını reddetti. Başlangıçta kadınları, köleleri ve yoksulları peşinden sürükleyen Hıristiyanlık, özellikle kilisenin kurumlaşmasına paralel olarak, “ilk günah”ın sorumlusu “baştan çıkarıcı Havva” imgesini, cinsiyetçiliğin sürdürülmesinde en büyük silah haline getirdi. “İlk günah”ın ve cinselliğin utanç verici bir şey olduğu fikrinin olanca yükü giderek kadın bedenine aktarıldı ve kadının statüsünün düşük olmasının meşrulaştırıcı gerekçesi sayıldı.

İslamiyet'in özgüllüğü

İslamiyet de diğer iki tektanrılı dinin doğduğu topraklarda ve aynı geleneğin, özellikle Yahudiliğin, devamı olarak doğdu ama aynı zamanda kendi özel *genesis* koşullarına sahipti ve bu özgüllük onun örgütlenmesine ve dogmasına da damgasını vurdu. Bütün tektanrılı dinler, oluşum dönemlerinde, ezilenlere haklar tanıdı, ancak zamanla varolan eşitsizlikleri meşrulaştırıcı bir dogma olarak yorumlanmaya başladılar. Bu nedenle, bazı yazarlar, dinsel dogmanın kendisinden çok yorumlanış biçiminin önemli olduğunu savunurlar. Bu doğru olmakla birlikte, dogmanın kendisinin taşıdığı önemi ortadan kaldırmaz; İslamiyet özelinde de dinsel dogmanın doğuş (*genesis*) koşulları ayırdedici bir nitelik taşır.

İslamiyet, göçebe kabile toplumunun “devlet”e sıçrayışı sırasında doğdu ve bu *moment*'in ihtiyaçlarına yanıt verdi. Bu özellik, İslam'da din ile devletin içiçe geçmesine ve müminin yaşamının her alanına düzenlemeler getirmesine yol açtı. (Bu noktada, güçlü bir devlet Roma İmparatorluğu- içinde doğan Hıristiyanlık ile farkı açıktır.) İslamiyet'in, insan doğasının ve yaşam biçiminin kapsayıcı dini olduğu söylenebilir. Bu bütünsel sisteme verilen ad ise, şeriatır. (Tanrıya götüren doğru yol, yasa.) İslam'da yasa kavramı son derece otoriterdir, çünkü yetkesini tanrısal iradeye dayandırır. Şeriatın çiğnenmesi, hem

toplumsal düzenin çığnenmesi, hem de Allah'a karşı gelme, "küfür" sayılır. Allah'ın kelamı olan *Kuran*'a dayanarak belirlenen cinsiyet rolleri de değişmez ve dokunulmazdır. Bunları değiştirmek de "küfür" sayılır. Ancak, burada hemen aynı anlayışın Yahudiliğin ve Hıristiyanlığın ortodoks, fundamentalist varyantlarında da geçerli olduğunu hatırlamak gerekir.¹

Bireysellikten duyulan korku

Kadın-erkek ilişkisinin, toplumdaki otorite ilişkisini simgeleyip örneklemediği kültürlerde, ki İslam toplumları böyledir, cinsel olan ile siyasal olan sıkıca ilişkili. Erkeğin gücü ve kimliği, kadını denetleme gücüyle eşdeğer ve simgesel ifadesini de kadının örtünmeye zorlanmasında buluyor. İslam'ın bütüncül ve teokratik nitelik taşımasının bir sonucu da, grup ümmet- yönelimli olması ve bireyi değil ümmeti (İslami cemaat) öne çıkarması. Bireysellik, grup dayanışmasını ve dolayısıyla da toplumsal düzeni bozucu bir unsurdur. Denetlenemez tutkular ile özdeşleştirilen kadın, bastırılan "bozguncu" cinsellik eğilimlerinin simgesi olarak görülür. İslam'ın grup psikolojisi açısından en korkulacak şey olan bireysellik iddiası ile bağlantısı nedeniyle, kadın isyankarlığından, kadınların "fitne" yaratma potansiyelinden çok korkulur ve çözüm, kadınların sıkıca denetlenmesinde bulunur. Müslüman toplumların, kadınların kendi statülerini değiştirme taleplerine bunca direnmeleri ve bunları Batı'dan ithal edilmiş kavramlar olarak kötülemelerinin nedeni, yalnızca kadınlardan duydukları korku değil, aynı zamanda

¹ Bu konuda bkz. F.Berkay, *Women and Religion*, BlackRose Books, 1998.

bireysellikten duydukları korkudur. Tıpkı Platon'un totaliter devletinde, bireyselliğin yıkıcı etkilerine karşı bir korunma yolu olarak bulunduğu "kadınlar üzerinde ortaklaşmacılık" yöntemi gibi (yani tek bir kadına duyulabilecek ve bireyselliği körükleyebilecek kapsayıcı aşkın dışlanıp, cinselliğin toplum yararına düzenlenmesini sağlamak), İslamiyet de, "Allah'a ortak koşma" ve topluluk dayanışmasını yıkma tehlikesine yol açabilecek olan, tek kadına duyulacak aşkı önlemek açısından erkeğin ilgisini dört kadına ve olanağı varsa sınırsız sayıda cariyeye- bölüştürme parlak (!) yöntemini bulmuştur. *Kuran*, "bir kalpte iki aşka yer olmaz" derken, işte bu ilkeyi somutlaştırmış olur.

İslam düşüncesinde aile, toplumsal düzenin bozulmamasının ve yozlaşmamasının temel aracıdır. Düzenin devamı ise, cinsiyete dayalı hiyerarşik işbölümünün tanımlandığı biçimiyle devamı demektir: "Tanrının iradesiyle varolan bu doğal düzende, erkek, ev yaşamını ve refahını korumak için reislik görevini yükümlenmiştir ve karısı ile ilişkisi, başın beden ile ilişkisi gibidir."² Bu İslamcı yazarın, Aziz Pavlus'un sözlerini yankılaması da ayrıca ilginçtir. Pavlus da, kadınların kilisede konuşmalarını yasaklar ve eğer soracakları bir şey varsa bunu sonra kocalarına sormalarını buyururken, kadın ile erkek arasındaki ilişkinin baş ile gövde arasındaki ilişkiye benzediğini söyler:

"Ey kadınlar, kendi kocalarınıza Rabbe tabi olur gibi tabi olun. Çünkü bedenini kurtarıcısı Mesih kilisenin başı olduğu gibi, erkek de kadının başıdır. Kilise Mesihe tabi olduğu gibi, kadınlar da öylece her şeyde kocalarına tabi olsunlar". (*Ephesoslulara Mektup*, 5:22,23,24.)

Kadının dinen noksan sayılması ki bu, kadının özsel değerini bedenine bağlayan bir anlayıştır- ailenin reisi olan erkeğe kadın üzerinde dinsel bir hak da sağlar: "Karısının itikad, ibadet ve ahlakını yoklayarak bu hususta bir eksiği varsa, onu da öğretmek."! *Kuran*'daki "erkeğin bir derece üstünlüğü", gerçek yaşamda ona bir dereceden fazla üstünlük ve hak kazandırmaktadır. Kadının namusu da, dini de erkekten sorulur. Dinsel alanı da kapsayan bu hiyerarşik ilişkinin, inanan kadın tarafından da içselleştirilmesinde ve Allah'ın emri olarak görülebilmesinde şaşacak bir şey yok. "Kıyamet gününde kadın evvela namazından,

² Muhammed Abduh, akt. F. Berkay, *Tektanlı Dinler Karşısında Kadın*, Metis yayınları, 2000, s.123.

sonra da kocasına itaatinden sorulacaktır” buyuran hadisi, mümin kadının sorgulaması gerçekten zordur.

Erkek: İslami toplum düzeninin bekçisi

Ümmet ve aile olarak ikiye ayrılmış olan İslam toplumunda ümmet, kamusal güç ve iktidarın varolduğu erkek alanıdır; aile ise, kadının ve cinselliğin alanı. Toplum, iki cins ve iki alan arasında iletişimi ve etkileşimi olabildiğince engelleyecek kurumlar içinde yapılandırılmıştır. Etkileşimin zorunlu olduğu üreme gibi bir alanda ise, gene iki cins arasında yakınlığı önlemeye yönelik bir dizi mekanizma örneğin erkeğin çokeşliliği ve karısını boşama kolaylığı, çocukların velayetinin otomatik olarak baba tarafında kalması vb.- getirilir. Ayrıca cinselliğe ve aileye ilişkin düzenlemelerin *Kuran*'da yer alması, onlara belli bir değişmezlik kazandırır. Bu aile yapısının sürdüğü toplumda katı bir şeref/namus kavramı ve bireysel şeref ile topluluk şerefinin ve normlarının korunması arasında sıkı bir bağ söz konusudur; şeref, erkeğin şerefidir çünkü ümmetin korunmasından ve sürdürülmesinden, iktidarla ilişkisi dolayısıyla, esas olarak erkek sorumludur. Müslüman erkek, İslami cemaatin düzenini ve ahlakını korumakla görevli bir bekçi konumundadır ve ahlaki “sınırları ve eşikleri” korumakla görevlidir. Ahlak ise, bütün ataerkil toplumlarda olduğu gibi, kadının ve bedeninin denetlenmesiyle korunur.

Kadınlar, adet ve doğum olayı nedeniyle bazı zamanlarda denetlenemez biçimde “kirli” görüldükleri için dinsel görevlerini tam olarak yerine getiremezler. Böylece bedenini denetleyebilen erkeğin karşısında kadın, “denetimsiz” karşıt kutbu oluşturur ve bu farklılık,

cinsiyete dayalı bir hiyerarşinin de temelini oluşturur. Buradan, bir müminin kamusal, dinsel ve gündelik görevlerini yerine getirebilmesi için gerekli olan bedenin sürekli denetimini, ancak erkeğin yerine getirebileceği sonucu çıkar ve bu, erkeğin namus ve ahlak bekçiliğinin haklılaştırılmasını sağlar. Burada, ilginç bir biçimde, Batı geleneğinde Aristoteles'ten Freud'a, hatta Lacan'a uzanan bir anlayışın (yani doğa-kültür farklılaşmasının cinsiyet hiyerarşisine yansıtılıp “denetimsiz doğa”yla özdeşleştirilen kadının erkekten aşağı sayılması; erkeğin ise akıl ve uygarlıkla, dolayısıyla denetimle ilişkilendirilip ahlaken de üstün görülmesi) İslam'a yansımaları buluyoruz. Ataerkil ideolojinin kültürleri aşan gücü ve kapsayıcılığı karşısında kötümser olmamak gerçekten zor!

“Fitne” korkusu

Toplumsal ve ailesel düzeni ve ahlaki korumakla görevlendirilen, bu ahlaki bekçiliği namus/şeref koduyla pekiştirilen erkek için, kadının bir tehlike ve tehdit ögesi olarak algılanmasında şaşırarak bir şey yok. Çünkü her iki alanda da dengeler, kadının kendisine biçilen rolü ve yerini bilmesi ve buna uygun davranması üzerine kurulu. İşte bu noktada kadının “fitne” yaratma, yani varolan düzenin katı cinsiyet ayırımına dayanan normlarını ve dengesini bozma potansiyeli kritik önem kazanıyor. Kadın cinselliği, erkek cinselliğine göre daha “doğal” ve güçlü kabul edilir; bu gücün denetlenmesi ise, kadının sahip olduğundan daha büyük bir akıl gücüne ve karakter sağlamlığına (ahlaka) ihtiyaç gösterir. Zihinsel, fiziksel ve ahlaksal olarak kadınlardan daha üstün sayılan erkek, kadının denetimini üstlenmek ve onu korumak durumundadır. Ama aslında, korunan, ataerkil toplum düzeninden başkası değildir. Burada vurgulamak gerekir ki, korunmak istenen tek tek erkekler değil, egemenlik ve gücü simgeleyen “erkeklik” kategorisidir. Nitekim çeşitli dinsel ve dindışı metinlerde, hatta yasalarda yer yer arzu nesnesi olarak “genç erkekler”den, “oğlan”lardan, “gılman”lardan söz edilmesi, bu korumada herhangi bir gedik açmaz. Çünkü arzu nesnesi kılınan “genç oğlanlar”, iktidar/güç ilişkisinde “aşağı” konumdadırlar ve dolayısıyla “erkeklik” kategorisinin içinde sayılmazlar. Erkek egemen kültür onları “kadın”laştırarak nesneleştirirken, erkekliğin de “şanı”nı korumuş olur!

Kadınların mahrem alana ait sayılarak burada tutulmaya çalışılmaları, dışarı çıktıkları zaman da

bunu sürekli hatırlatacak biçimde örtünmeleri, erkeğin “baştan çıkması”nın (yani arzularına ve bedenine teslim olarak akıl denetiminden çıkmasının) sorumluluğunu da kadına yükleyen bir anlayışı sergiler. Aslında bu anlayış da salt İslam'a özgü değildir. Örneğin Augustinus'a göre, bedenin bazı bölümleri iradenin denetiminde olduğu halde, bazıları değildir. Erkeğin cinsel organı “aslında” kadının denetimindedir, çünkü ereksiyona neden olan odur. Dolayısıyla penis, ait olduğu erkek bedeninden çok kadına ait sayılmalıdır! Kadının baştan çıkarmasıyla erkeğin denetiminden çıkan penis, böylece, akıl ve iradenin denetiminden de çıkmış olur, bunun tüm sonuçları da, bu inanılmaz akıl yürütmeyle, kadına yüklenir!³

Yüzyılların ötesinden, değişmek şöyle dursun, pekişerek günümüze gelen bu anlayışı bir de zamanımızın İslamcı yazarından dinleyelim: “Bütün fitneler bir yana, kadın fitnessi bir yana... Neden öyle? Çünkü kadın fitnessi öyle bir fitnessdir ki, o kendini sadece teşhir eder. Sana fiilen ısrarda bulunmaz. Onun ısrarı, zorlaması, senin içindeki duygularını isyana sevk etmekle, tahrikle olur. Seni nefsinle, şeytanınla başbaşa bırakır. Azdırdığı nefis ve şeytanın, onun adına sana öylesine musallat olur ki, o geçip gider, ama sen kendini kurtaramazsın. İsyân ettirdiği hislerin seni otomobil çarpmışa döndürür, ne yaptığını bilemez hale gelirsin...”⁴

İslam'ın cinsellik konusundaki “realizm”i

Farklı toplumsal düzenler, din ile en temel içgüdü sayılan cinsellik arasındaki gerilimi farklı biçimlerde entegre ederler. Batı Hıristiyan geleneğinde aşağılanan ve uygarlık yıkıcısı olarak mahkum edilen, cinselliğin kendisidir. Freud, uygarlığı cinselliğin denetlenmesi/bastırılması için verilen bir mücadele olarak görür. İslamiyet içinse uygarlık, bir anlamda, doyurulmuş cinsel enerjinin ürünüdür. İslam'da da, cinselliğin toplumsal denetimi ve aile kurumu içinde sıkıca belirlenmesi çok önemli olmakla birlikte, cinsel enerjinin Batı geleneğinde daha sık görüldüğü gibi “tasarruf edilmesi” değil, “boşaltılması” ve böylece boş yere erkek müminin aklını meşgul eden sapıtırıcı bir ilgi olmaktan çıkarılması söz konusudur.

Evlilik açısından Hıristiyanlık ile yapılacak bir karşılaştırma, cinselliğe bakış farkını ortaya

koyar. Monogamiyi ve evliliğin bozulmazlığını öngören Hıristiyan geleneği, evlilik içindeki cinselliği de üreme amacına yöneltir ve bunun ötesinde “haz aranması”na iyi gözle bakmaz. Ancak, bu noktada kadın ile erkek arasında (en azından teoride) bir simetri bulunduğunu, yani “haz”dan kaçmanın erkek için de geçerli olduğu hatırlanmalıdır. Dolayısıyla kadınlar, kocalarına hoş görünmek zorunda değildirler, hatta hoş görünmeye çalışmasalar daha iyi ederler! Buna karşılık İmam Gazali, kadının kocasına hoş görünebilmesi ve güzelliğinin bozulmaması için çocuk yapmamasının bile caiz olduğunu söyler. İranlı Ayetullah Murtaza Mottahari de bu konuda iyice açık sözlü: “İslam, kadında kendisini kocası için güzelleştirmesini, becerilerini ortaya koymasını, kocasının cinsel ihtiyaçlarını karşılamasını ve hiçbir talebini geri çevirmemesini vazedir; çünkü aksi halde, erkekte psikolojik ve sinirsel problemler meydana gelir.”⁵

İslam'ın genel olarak cinselliğe ve arzuya (cinsel zevk) karşı olmayıp tersine onu kendi sistemine entegre etmesi, cinsel zevkin ve onun somutlaşmış ifadesi olan kadın bedeninin, ümmetin birliğini bozmayacak biçimde denetim altında tutulmasını gerektirir. İslam toplumu bunu, en önemlisi kadın ile erkeğin kamusal alanda birbirlerinden kesin tecridi ve dolayısıyla yabancılaştırılması olan, bir dizi önlem olarak çözer. İslam'ın tanrısı da, İbranilerin öfkeli Yehovası gibi kıskançtır: Mümin, tüm varlığıyla tanrıya yönelmek zorundadır. Bu yönelime gölge düşürebilecek herşey, hele müminin gözünü karartıp onu şeriatın doğru yolundan çıkarabilecek bir şey olan, bir kadına duyulabilecek derin aşk, tanım gereği tanrı iradesine teslimiyet ve itaat demek olan İslamiyet için bir tehdit oluşturur. Bu iradeye başka birini ortak etmek, günaha girmektir. Erotik aşkın kapsayıcı ve derin bir duyguya dönüşmesi, kendini “kamilen” Allah'a teslim etmekle yükümlü olan erkek müminin aklını çelerek Şeriat'tan çıkmasına yol açabilir, bu da İslami cemaatin birlik ve dayanışmasını yıkabilir. Bu düzen bozucu etki, aşkın, tanım gereği bir karşılıklık ve dolayısıyla eşitlik öğesi taşıması yüzünden daha da pekişir. Kocanın karısına duyabileceği, “yoldan çıkarıcı” kapsayıcı sevgi bağı, İslam'ın kendisine ve simgesi olduğu toplum düzenine ciddi bir tehdittir.

³ Raoul Mortley, Womanhood, Delacroix Press, 1981, s. 90.

⁴ Ahmet Şahin, “Kadın Fitnessi Üzerine Düşünceler”, Zaman gazetesi, 5 Temmuz 1993.

⁵ Ayetullah M. Mottahari, “Nezameh Hoqugeh Zan dar Islam”, Islamic Publications, 1980.

Demek ki, İslam toplumunda bireyin, içgüdülerini yok etmesi ya da onları sırf denetlemek için denetlemesi gerekmiyor. Ancak onları şeriatin gereklerine uygun kullanmak zorunda. "Allahın iradesine uygun" olarak kullanıldığı takdirde cinsel arzu, her iki dünyada da hem Alah'ın hem kulun çıkarına hizmet eder. Bir kere cinsel haz, cennette erkeklere vaat edilmiş olan "lezzetler" in bir ön habercisidir ve kişide cennete gitme isteğini kamçılıyarak kulların yer yüzünde şeriata uymalarını sağlar. Cinsel doyumun, zihni arındırarak erkeği tümüyle Allah'a yöneltmeyi sağlayan bir işlevi de vardır. Ama bunun için, yani erkek müminin aklını çelmeden onun hizmetine sunulabilmesi için kadın bedeninin nesneye

cemaatin birliği, kadın-erkek aşkının doğurabileceği potansiyel yıkıcılık/saptırıcılık unsurundan korunur. Erkeğin çokeşliliği ve kolay boşanma da bu amaca hizmet eden dinsel/hukuksal önlemlerdir. Her iki düzenleme de, hem erkeğin kadına duyması muhtemel olan sevgiyi/sadakati parçalamaya yönelir, hem de Müslüman ailenin çekirdeğini tek bir kadın ve erkekten oluşan çiftin oluşturmasını engelleyerek bu parçalanmayı ve yabancılaşmayı güvence altına alır. (Bu açıdan, Fatma Mernissi'nin dikkat çektiği, Arapça'da "çift" sözcüğünün bulunmayışı çok anlamlıdır.) Böylece erkeğin, tek bir kadına bağlanması, sevgi ve heyecan kapasitelerinin tek bir kişide yoğunlaşması

indirgenmesi gerekir. Kadın bedeni salt yararcı ve geçici bir zevk aracı olmaktan öteye geçmemeli, erkeğin dikkatini dağıtmamalı ve ruhunu meşgul etmemelidir.

İslam zihniyetinde cinsellik ile şeriat arasında kurulan ilinti, İslami aile yapısının hukuki ve ideolojik tarihini ve dolayısıyla cinsler arası ilişkiyi biçimlendiren belirleyici etkenlerden biri. Bu hiyerarşik yapı içinde karı ile kocanın rolleri kesin olarak ve aralarında cinsellik dışında mümkün olduğunca az ilişki olacak biçimde belirlenmiş durumda. Toplumsal ve mekansal tecrit, böylece, müminin en derin duygularını da içine alacak şekilde genişletilmiş ve tamamlanmış olur ve

engellenir; bu kapasitelerin dağıtılması teşvik edilerek kadının nesne özelliği vurgulanmış olur. Bir "nesne"nin Allah'a ortak koşulması ise, elbette kendini bilen bir mümin için olacak şey değildir!

İslam cenneti: Gerçekleşmesi olanaksız bir erkek fantazisi

İslam'ın cennet tasarımı da, yeryüzünde cinsler arasında varolan eşitsizliği ve hiyerarşiyi yansıtır. İdeal ve global bir model olan cennet, gerçekte bize bir toplum tasarımı sunar. Cennet mekanının insanı ile çevresi, tam bir bütünlük ve uyum içindedir. İnsanoğlu doğal çevresiyle mücadele etmek zorunda kalmaz, çünkü çevre zaten onun ihtiyaçlarına uygun olarak yaratılmıştır. Müminin

cennetteki yaşamı, dar bir eylem yelpazesıyla sınırlıdır: Beslenmek ve uyumlu cinsel eşlerin, yani hurilerin yanı başında dinlenmek!

İslam'ın cennet tasarımı açık bir çelişki içerir: Kadınların cennete girmesi, mümin oldukları için doğrudan, müminlerin zevceleri oldukları için de dolaylı olarak güvence altına alındığı halde, cennet mekanı, yalnızca erkekleri mutlu edecek biçimde düzenlenir. Ayrıca sonsuza dek güzel, genç ve bakire kalacak cinsel bir eşin, yani hurinin varlığı, yeryüzü kadınlarının varlığını dışlar. Oysa birçok ayette, mümin olmanın gereklerini yerine getiren fani kadınların da erkeklerle eşit koşullarda cennete girmeyi hak ettikleri belirtilir. (Nisa suresi, 123. ayet)

Ne var ki, cennet mekanının düzenlenişi, bu "eşitliği" yadsıyacak niteliktedir. Zaman zaman içinde yaşadığı toplumun sınırlarının ötesine geçebilen Muhammed'in düşüncesinin ütopyacı niteliği bu noktada, ister istemez, kendisinin de bir parçası olduğu ataerkil Arap toplumunun "erkek fantazileri" tarafından reel alana çekilir: Cennet, yalnızca erkek müminlerin doyumuna ulaşmalarını sağlayacak koşulların hüküm sürdüğü bir mekan olarak betimlenir:

*Orada bakışlarını yalnızca eşlerine çevirmiş
Kadınlar vardır ki,*

*Bunlardan önce kendilerine
Ne bir insan ne bir cin dokunmuştur...*

Orada huyları güzel

Yüzleri güzel kadınlar vardır...

Otağlar içinde korunmuş huri kadınlar...(Rahman suresi, 46-78. ayetler)

Hurinin esas özelliği, "bakışlarını yalnızca eşine çevirmiş" ve "iyi huylu" olmasının da ortaya koyduğu gibi, yeryüzü kadınlarının "fitne" yaratma ve "itaatsizlik etme" niteliklerini taşımaması. Bu, gerçekten, erkek fantazisinin nihai isteği olan, kadınların neden olabileceği her türlü "bozgunculuk" ve muhtemel (cinsel) aşağılanma ya da cinsel yetersizlik korkularının bulunmadığı bir mutlak uyum ve egemenlik dünyasıdır. Böyle bir uyum dünyası, gerçek yeryüzü kadınlarıyla değil, ancak her türlü iradeden ve "yıkıcı zeka"dan (*keyd/desise*) yoksun hayali kadınlarla, hurilerle mümkün olabilir. İster Arap Yarımadası'nda, isterse eski Yunan'da olsun, erkek fantazisi hiç değişmiyor: Kadının, erkeğin kendi eliyle biçimlendirip can verdiği, yani öznellikten yoksun, tümüyle erkek denetimi altındaki bir *Galatea* olması. Bu, mutlak bir erkek fantazisi; ama neyse ki- "itaatsiz kadınlar" geçmişte olduğu gibi gelecekte de varlıklarını sürdürecekleri için, yeryüzünde gerçekleşmesi mümkün olmayacak bir fantazi!